

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AXBOROT
TEKNOLOGIYALARI VA
KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH
VAZIRLIGI MUHAMMAD AL-XOZAZMIY
NOMIDAGI TOSHKENT AXBOROT
TEKNOLOGIYALARI UNIVERSITETI

«Biznes jarayonlarini boshqarish» fanidan amaliy fazifa
5-variant

Mavzu: Biznes reja va uning turlari

HAITOV SALOHIDDIN

TOSHKENT – 2022

Reja:

1. Biznes reja nima?
2. Biznes rejaning turlari.
3. Boston modeli
4. SWOT tahlil.
5. PEST tahlil.

1. Biznes reja nima?

Biznesni boshlash, yuritish, rivojlantirish va saqlab qolish uchun ko'plab komponentlar mavjud. Kompaniyalar maqsadlarni belgilash va ushbu maqsadlarga erishish uchun zarur bo'lgan qadamlarni hujjatlashtirish uchun biznes-rejalardan foydalanadilar.

Biznes-reja - bu kompaniya uchun o'z maqsadlarini belgilaydigan va ushbu maqsadlarga erishish uchun qadamlarni belgilaydigan qo'llanma. Biznes-rejalar kompaniyaning ustuvorliklari va ko'rsatkichlarini aniqlashga yordam beradi, shu bilan birga xodimlarni o'z rollarida javobgarlikka tortadi. Kompaniyalar biznes-rejalarni ishlab chiqishda barcha darajadagi xodimlarga kompaniyani butun korxona sifatida ko'rish imkonini beradi.

Biznes-rejalar kompaniyani ochish, biznes kreditiga murojaat qilish, uzoq muddatli strategiyalarni rejalashtirish va biznesni davom ettirish uchun ishlatilishi mumkin. Biznes-rejalar turiga qarab farqlanadi, lekin ko'pchilik biznes-rejalar quyidagi qismlarni o'z ichiga oladi:

- Kirish, qisqa Umumiy ma'lumot
- Kompaniya tavsifi
- Kompaniyaning muhim bosqichlari ro'yxati
- Bozor tahlili
- Tashkilot va boshqaruv ma'lumotlari
- Xizmat yoki mahsulot haqida ma'lumot
- Marketing va sotish bo'yicha ma'lumotlar va hisobotlar
- Moliyaviy so'rovlar
- Moliyaviy reja
- Rezyume bilan ilova

Biznes-rejalar muhim ahamiyatga ega, chunki ular barcha bosqichlarda egalar, boshqaruv va investorlar uchun qo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Biznes-rejada tashkilotning har bir jihati tahlil qilinadi, bu kuchli va zaif tomonlarini ta'kidlashga yordam beradi. Biznes-rejalar kompaniya rahbarlariga kompaniya o'z maqsadlari nuqtai nazaridan qayerda ekanligini va kelajakda qanday qilib muvaffaqiyatli bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

2. Biznes-reja turlari

Biznes-rejangiz samarali bo'lishi uchun rejaning to'g'ri turidan foydalanish kerak, masalan:

- Boshlang'ich(startup) biznes-reja
- Ichki biznes-reja
- Strategik biznes-reja
- Texnik-iqtisodiy biznes-reja
- Operatsion biznes-reja
- O'sish biznes-reja

Boshlang'ich biznes-reja

Boshlang'ich biznes-reja bilan yangi kompaniyalar boshlash uchun qadamlarni tasvirlashlari mumkin. Ushbu turdagi biznes-reja kompaniya nima qilayotganini va u yetkazib beradigan mahsulotini tushuntiradi va kompaniya boshqaruv jamoasi uchun marketing hisobotlari va baholashlarni taqdim etadi. Misol uchun, boshlang'ich biznes-reja potentsial investorlar uchun foydalidir, chunki u kompaniyaning barcha jihatlarini tahlil qiladi. Investorlar biznesga oid barcha ma'lumotlarga ega bo'lgach, ular kompaniyaga sarmoya kiritmoqchimi yoki yo'qligini aniqlashlari mumkin.

Ichki biznes-reja

Ichki biznes-rejalar tashkilot ichidagi muayyan jamoalar yoki guruhlariga qaratilgan. Ushbu turdagi reja kompaniyaning joriy operatsion xarajatlarini, rentabelligini, yollash va texnologiya xarajatlarini ta'kidlaydi. Masalan, loyihani ishlab chiqish guruhi taklif qilingan loyihani baholashi kerak. Ichki biznes-rejadan foydalanish kompaniyaning bunday loyihani moliyalashtirishi yoki yo'qligini aniqlashda foydali bo'ladi. Ichki biznes-reja bozorni batafsil tahlil qilishni ham o'z ichiga oladi.

Strategik biznes-reja

Strategik biznes-reja biznesning barcha maqsadlarini va ularga qanday erishishni tavsiflaydi. Ushbu turdagi reja bilan barcha darajadagi xodimlar kompaniya maqsadlari va ularga erishish strategiyalarini bilishadi. Barcha xodimlar biznes

maqsadlarini tushunganlarida, ular kompaniyaning muvaffaqiyatiga yordam berish uchun birgalikda harakat qilishadi.

Texnik-iqtisodiy biznes-reja

Texnik-iqtisodiy biznes rejasi kompaniyaning hayotiyliigi va kelajagiga qaratilgan. Ushbu reja biznesning xizmatlari va mahsulotlari, shuningdek uning rentabelligi haqida batafsil ma'lumot beradi. Texnik-iqtisodiy biznes-rejalari odatda kompaniya mahsuloti yoki xizmatiga bo'lgan ehtiyojni, maqsadli demografik ko'rsatkichlarni va zarur kapitalni tushuntiruvchi bo'limlarni o'z ichiga oladi. Shunday qilib, texnik-iqtisodiy biznes-reja investorlar yoki kredit mutaxassisleri uchun foydali bo'ladi, chunki u moliyaviy tafsilotlarni belgilaydi.

Operatsion biznes-reja

Operatsion biznes-reja kompaniyaning funktsiyalari siyosati va protseduralaridan iborat. Ushbu reja biznes faoliyati uchun muhim bo'lgan muddatlar va boshqa operatsion ma'lumotlarni tartibga soladi. Masalan, operatsion biznes-reja xodimlarning mas'uliyatini belgilaydi, shuning uchun jamoaning har bir a'zosi kompaniyadagi rolini tushunadi.

O'sish biznes-reja

O'sish biznes-rejalari kelajakka qaraydi va kompaniyaning o'sishi haqida batafsil tushuntirishlar beradi. Ushbu biznes rejalar kompaniya va uning rahbarlarining tavsiflarini, savdo prognozlarini va moliyaviy hisobotlarni o'z ichiga olishi mumkin. Investorlar odatda ushbu turdagi rejadan foydalanadilar, shuning uchun ular kompaniyani kapital bilan ta'minlash yoki bermaslik to'g'risida qaror qabul qilishlari mumkin.

3. Tesla kompaniyasining Boston modeli

Yulduzli mahsulotlar

Tesla misolida, yulduz mahsulotlari elektr transport vositalari, shuningdek, toza energiya ishlab chiqarish nuqtai nazaridan doimiy innovatsiyalardir. Tesla haqiqatan ham barqarorlik sanoatida yetakchi hisoblanadi va uning barcha mahsulotlari va xizmatlari sog'lom muhitga qaratilgan. 3-seriya chiqarilgan eng so'nggi avtomobil bo'lib, iste'molchilar orasida eng ommabop ekanligi isbotlangan.

Tavsiya etilgan - yulduzli mahsulotlar o'sib borayotgan bozorni ifodalaydi.

Sog'in sigirlar

Sog'in sigirlar past o'sish bozorida ham daromadli bo'lib qoladigan mahsulotlardir. Bu kam investitsiya talab qiladigan boshqa barcha avtomobil modellari uchun ham shunday.

Powerwall ham ushbu toifaga kiradi. Ushbu batareyadan mahalliy sozlamalarda foydalanish mumkin

Savol belgilari

Kompaniya duch keladigan savol belgilari qatoriga turli aksessuarlar, energiya saqlash va quyosh energiyasi kiradi. Ushbu bozorlarda raqobat juda yuqori, shuning uchun uzoq muddatda o'zingizni farqlash qiyin. Ushbu xizmatlar foydali bo'lishi uchun ko'proq investitsiyalarni talab qiladi.

Itlar

Agar Tesla misolida itlar yo'q bo'lsa, shunga qaramay, iste'molchilarning buyurtmalarini sezilarli darajada buzishi mumkin bo'lgan ba'zi modellarni ishlab chiqarishdagi murakkablikni ta'kidlash mumkin, ayniqsa raqobat tobora kuchayib borayotgani sababli.

4. Tesla kompaniyasining SWOT tahlili

Teslaning kuchli tomonlari

1. Eng yaxshi ish beruvchi kompaniya

Har qanday tashkilot ishlayotgani kabi yaxshi. Tesla Inc. misolida, bu kompaniyaning ajoyib muvaffaqiyati uchun asosiy omillardan biridir. Wall Street

Journal xabar berishicha, Tesla o'zining xilma-xilligi va innovatsiyalarni rag'batlantiruvchi madaniyati tufayli xodimlar uchun ideal kompaniya sifatida paydo bo'lgan .

Yaqinda u yangi iste'dod va kuchga ega bo'lgan yosh ish izlovchilarni jalb qiluvchi ideal ishlash joylaridan biri sifatida qayd etildi. Kompaniya, shuningdek, Forbes jurnalining " Amerikaning eng yaxshi ish beruvchisi 2021 " da ham joy oldi.

2. Eng qimmat avtomobil kompaniyasi

Muammolarga qaramay, Tesla kompaniyasining savdo daromadi 53,8 milliard dollarni tashkil etdi va 2021-moliya yilida mijozlarga 936 172 dona avtomobil yetkazib berildi. Yetkazib berishlar sonining o'sishi va uning rentabelligining 5,6 milliard dollarga yetishi kompaniyaning bozor kapitallashuvini 1 trillion dollardan oshib ketdi va eng yuqori bozor qiymatidan oshib ketdi . 5 ta avtomobil ishlab chiqaruvchi (Toyota, Volkswagen , Daimler, Ford va General Motor) birlashtirilgan.

3. Eng yaxshi elektromobillar

Tesla eng yaxshi elektromobillar poygasida barcha boshqa brendlarni ortda qoldirdi. Ularning diapazoni bo'yicha taqqoslanadigan bo'lsak, Tesla elektromobillari maksimal masofalarni eng yaxshi bosib o'tishini isbotladi. Oxirgi taqqoslash shuni ko'rsatadiki, Tesla masofa bo'yicha birinchi uch o'rinni egallaydi. Tesla Model S sizni eng uzoqqa olib boradi - bir batareya quvvati bilan 600 kilometrgacha masofani bosib o'tadi. Eng yaqin boshqa brend Opel Ampera bo'lib, u 520 kilometr masofani bosib o'tadi.

Teslaning zaif tomonlari

1. Ishlab chiqarishdagi murakkabliklar

Innovatsiya standarti qanchalik yuqori bo'lsa , mexanik asoratlar va ishlab chiqarish xavf omili shunchalik katta bo'ladi. Tesla o'zining yangi avtomobillari va boshqa mahsulotlarini sotuvga chiqarishda uzluksiz ishga tushirish, ishlab chiqarish va ishlab chiqarish rampasining kechikishlariga duch kelmoqda.

Misol uchun, Tesla Model X ni chiqarmoqchi bo'lganida cheksiz ishlab chiqarish qiyinchiliklariga duch keldi, bu esa tarqatishda doimiy kechikishlarga olib keldi. Xuddi shunday, kompaniya Gigafactory 1da Model X akkumulyator modullarini yig'ish liniyasini ishlab chiqarishda juda katta qiyinchiliklarga duch keldi.

2. Talabni qondira olmaslik brend qiymatiga ta'sir qilishi mumkin

Yuqori tajriba va murakkab protseduralar tufayli Tesla kelajakda ishlab chiqarish rampasini qondira olmaydigan muvozanatsiz talab va taklifga duch kelishi mumkin.

3. Yuqori hajmdagi ishlab chiqarishning yo'qligi

Tesla haqiqiy energiya tejovchi avtomobillarning kashshofi ekanligiga shubha yo'q. Ammo u o'zining birorta modeli uchun katta hajmdagi avtomobillarni ishlab chiqara olmadi. Hozir ham kompaniya Model 3 avtomashinalarini yuqori hajmda ishlab chiqarishni rejalashtirayotgan ekan, u Gigafactory 1-da ishlab chiqarish xarajatlari va boshqaruv resurslari va kosmik kengayish borasida muammolarga duch kelmoqda.

4. Batareyalarning yetishmasligi

Yillik aktsiyadorlar yig'ilishlarida bosh direktor Ilon Mask batareyalar cheklanganligi sababli ularning ishlab chiqarish darajasi pasayganini qabul qildi. Tanqislik elektr transport vositalari va energiya saqlash tizimlari savdosiga bevosita ta'sir ko'rsatdi.

Teslaning imkoniyatlari

1. Foydalanilmayotgan bozorda savdoni kengaytirish

Hozirda kompaniya uchun eng muhim imkoniyat - bu avtomobilsozlik va qayta tiklanadigan energiya bozorlari sohasida hali to'yinmagan Osiyo bozori. Ayniqsa, Tesla o'zining moliyaviy barqarorligini va bozordagi mavjudligini oshirish uchun global bozorini kengaytirishi kerak bo'lgan vaziyatda .

2. Kamroq qimmat mashina

Tesla o'zining noan'anaviy innovatsiyalarga tayanishi tufayli qimmatga tushadi , bu esa yangi texnologiyalardan foydalanish uchun maksimal moliyaviy yordamni talab qiladi.

Yaqinda Tesla Model 3 ni ishga tushirdi, u Model S ning arzonroq versiyasi bo'lib, kamroq diapazon, quvvat va kamroq funksiyalarga ega. Biroq, bu Tesla uchun auditoriya bozorini kengaytirish uchun ajoyib imkoniyatdir .

Tesla tahdidlari

1. Mahsulot javobgarligi bo'yicha da'volar

Teslaning yuqori sifat kafolati va ishlab chiqarishning yuqori standartlariga qaramay, avtomobil sanoati, xususan, kompaniya eng katta moliyaviy zarbalardan biri bo'lishidan qo'rqadigan mahsulot javobgarligi bo'yicha jiddiy da'volarga duchor bo'lishga odatlangan.

2. Mahsulot nuqsonlari

Innovatsion transport vositalari uchun juda murakkab muhandislik tufayli Tesla avtomobillari va boshqa energiya mahsulotlari ko'p hollarda katta kamchiliklarni ko'rsatdi. Buzuq mahsulotlar ko'pincha dizayn, ishlab chiqarish va kompaniyaning imidjiga doimiy ravishda zarar yetkazishi mumkin bo'lgan boshqa xususiyatlarda zaif tomonlarga ega.

5. Tesla kompaniyasining PEST tahlili

Siyosiy omillar

Tesla Inc elektr transport vositalarining birinchi qatorida. Ishlash uchun mo'l-ko'l yoqilg'i talab qiladigan an'anaviy transport vositalaridan farqli o'laroq, Tesla ham elektr, ham gazdan foydalanadi. Ammo bu transport vositalariga an'anaviy avtomobil kabi deyarli ko'p gaz kerak emas. Ko'pincha, Tesla haydovchilari mashinalarini to'ldirish uchun elektron stantsiyalardan foydalanadilar. Oddiy yoqilg'i quyish stantsiyasidan ko'ra.

Hukumat elektr va gibrid dvigatellar ishlab chiqarishni yaxshilash bo'yicha pozitsiyani egalladi. Siz hatto elektr avtomobil sotib olish uchun maxsus soliq imtiyoziga ega bo'lishingiz mumkin. Virjiniya va Kolorado kabi maxsus shtatlar elektr avtomobil sotib olganingizda kamida 5000 AQSh dollari miqdorida davlat soliq imtiyozini taklif qiladi.

Tesla hozir boshqa mamlakatlarda ham tarqalmoqda, ammo bu joylarda muvaffaqiyat mahalliy iqtisodiyotga bog'liq.

Iqtisodiy omillari

Jahon iqtisodiyoti o'sishi bilan elektromobillar savdosi o'sdi. 2017 yilda jahon iqtisodiyoti 3,5 foizga o'sishi prognoz qilingan edi. Osiyo va Evropada, shuningdek, Qo'shma Shtatlardagi bu ko'tarilishlar ko'proq elektr rivojlanishiga olib keldi. 2016 yildan 2017 yilgacha elektromobillar savdosi 30 foizdan oshdi.

Materiallarning narxi aslida Tesla uchun pasaymoqda. Xususan, batareyalar narxi pastroq, bu kompaniya uchun juda yaxshi. Ularning mashinalari ommaga qanchalik mashhur bo'lsa, materiallar narxi shunchalik past bo'lishi mumkin.

Bu aholi uchun yanada tejamkor transport vositasini yaratish imkonini beradi. Bu ham materiallar narxiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Natijalar, albatta, tegishli mamlakat iqtisodiyotiga bog'liq. Iqtisodiyoti pasayib borayotgan har qanday davlat kompaniyaning foydasiga bo'linadi.

Ko'pgina mamlakatlarda iste'molchilar SUV va BMW kabi hashamatli avtomobillarga sarmoya kiritmoqdalar. Bu Tesla uchun yaxshi, chunki ular eng yangi gadjetlarga ega hashamatli avtomobillar sifatida qoraladi.

O'rta sinf fuqarolari uchun transport vositasini taqdim etish ham aqlli g'oya. Ayni paytda Tesla elektr transport vositalari sohasida kam raqobatga ega emas, balki odamlar buni xohlayotgani uchun ham. Bunday variant, oddiy odam uchun, Tesla xususiyati uchun aqlli harakat bo'ladi.

Ijtimoiy omillar

Odamlar elektromobil g'oyasini yaxshi ko'radilar. Ayniqsa, ekologik tozalikni o'ylaydigan odamlar. Elektr transport vositasi an'anaviy avtomobil kabi ko'proq yoqilg'i ishlatish zaruratini yo'q qiladi. Va bu atrof-muhitga nisbatan ancha yaxshi. Elektr avtomobili an'anaviy mashinadan ko'ra arzonroq bo'lishi kerakligi haqida gapirmaslik kerak (vaqt o'tishi bilan).

Tesla ekologik jihatdan barqaror. Bu ham yangi. Bozorda juda kam avtomobillar Teslaning kuchi va hashamati bilan maqtana oladi. Kompaniya o'sha elektromobil sifatida odamlarning ongida o'z o'rnini saqlab qolish uchun ajoyib ish qildi. Bu boshqa shunga o'xshash transport vositalarining voqea joyiga kelishini qiyinlashtiradi.

Texnologik omillar

Texnologiya Tesla uchun ham do'st, ham dushman.

Do'st sifatida u kompaniyaga raqobatdosh ustunlikni saqlab qolishga yordam beradi. Bu Tesla-ga yoqilg'i tejamkor bo'lishiga imkon beradi va kelajakda barqarorlik va qulaylik uchun yo'l ochadi. Avtomobillar avtomobil sanoatidagi an'anaviy variantlardan farqli o'laroq, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish uchun ishlab chiqarilgan.

Texnologiyaning eskirishi uchun ko'p narsa kerak emas. Biz, odamlar sifatida, bizda mavjud bo'lgan narsalarni doimo yaratamiz, rivojlantiramiz va ilgari suramiz. Bir yil ichida eng yangi gadjetlar va ilovalar yangilanishlar va yangilanishlar tufayli mutlaqo foydasiz bo'lishi mumkin. Tesla o'z avtomobillari uchun texnologiyaga tayanganligi sababli, bu avtomobillar uchun ham ijobiy, ham salbiy nuqta.

Biroq, Tesla o'z avtomobillarida sun'iy intellekt (AI) va avtomatlashtirishni joriy qilish uchun ajoyib joyda . Ko'pgina an'anaviy avtomobillar bunday yutuqlar uchun ishlab chiqarilmagan, ammo Tesla o'z avtomobillari yutuqlarni qabul qilishga tayyor ekanligiga ishonch hosil qiladi (ular juda uzoqqa oldinga siljiguncha).